

Indikaatori „Keskkonnateadlikkus” 2004 ja 2007 a uuringute võrdlus, lühiaruanne

Tellija: Põllumajandusuuringute Keskus
Teostaja: Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus
Tartu 2007

2004. aastal oli intervjueeritud kokku 96 (24 mahetootjat, 24 mahepõllumajandusele üleminekut alustanud tootjat ja 48 keskkonnasõbralikku tootmist (KST) rakendavat tootjat, kuid erinevatel põhjustel – tootmistüübi muutus, kohustuse lõpetamine, intervjuust keeldumine – oli 2007. aastal intervjuud võimalik läbi viia 89 tootjaga. Intervjueeritud tootjad paiknesid üle Eesti. Analüüsi kokku nende 88 tootja andmeid, kellega viidi uuring läbi nii 2004. kui ka 2007. aastal. Tootjatest 43 olid KST toetust taotlenud tootjad (grupp KST) ja 45 mahetootjad. Mahetootjad olid Tellija soovil jaotatud kahte gruppi – 2004. aastaks mahepõllumajandusele üleminekuaja läbinud tootjad (grupp Mahe1) ja 2004. aastal mahepõllumajandusele üleminekuajal olnud tootjad (grupp Mahe2). Analüüsil on viidatud vastavate gruppide nimedele.

Olulisi muutusi talude/ettevõtete tootmistüübis ja suuruses toimunud pole.

Intervjuud tootjatega

Arvamus esitatud väidetest

Tootjatele esitati kaks väidet, mille kohta paluti arvamust

Väide 1: Intensiivne tavapõllumajandus põhjustab eluslooduse liigirikkuse vähenemist

Väide 2: Loodussõbralik majandamine piirab oluliselt majandustegevust

Võrreldes 2004. ja 2007. aasta tulemusi, võib öelda, et arvamustes esimese väite kohta olulisi muutusi toimunud pole. Vaid mõned üksikud Mahe1 grupi tootjad on muutnud oma arvamust ja nõustuvad selle väitega nüüd täiesti.

Teise väite puhul on võrreldes 2004. aastaga vähenenud nende tootjate hulk, kes selle väitega üldse nõus pole ja vastavalt suurenenud nende osa, kes sellega kas nõustuvad või osaliselt nõustuvad. Seejuures on muutus mõnevõrra suurem just mahetootjate hulgas. Seda võib mõnel juhul selgitada probleemidega seoses pool-looduslike koosluste toetusõiguslikkusega, mis tingis PRIA poolse toetuste mitte väljamaksmise ja/või varasemate väljamakstud toetuste tagasinõudmise.

Bioloogiline/looduslik mitmekesisus

Mahetootjate arvamused 2004. ja 2007. aastal oluliselt ei erine. Siiski on mõnede Mahe2 grupi tootjate osas täheldatav mõiste sisult laiem või rohkem detaile kirjeldav käsitlus.

Ka KST grupi tootjate arvamustes pole olulisi muutusi toimunud. Mõnevõrra on täheldatav nende tootjate osa vähenemine, kes ei oska küsimusele vastata (11-lt 8-le). Samuti on mõnevõrra vähem neid, kes seostavad bioloogilist mitmekesisust vaid taimestiku mitmekesisusega.

EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2004-2006 PKT HINDAMINE

Rohumaade niitmine

Andmete võrreldavuse huvides võeti arvesse tootjate antud vastustes varaseim nimetatud ajavahemik (tootjad võisid nimetada niitmiskuupäevana ka mitut ajavahemikku).

Võrreldes tootjate nimetatud *looduslike rohumaade niitmisega alustamise* aegu 2004. ja 2007. aastal on täheldatav selge nihe hilisemasse perioodi. Kõikide tootjate kokkuvõttes niidab looduslikke rohumaaid 15. - 31. juulini 2007. aastal ligi 35%, võrreldes 2004. aasta ligikaudu 18%-ga. Ajavahemikul 15. juuni kuni 1. juuli niidab maid varasema 36% asemel vaid 20%. Eriti märgatav on niitmisaaja muutus Mahe2 ja KST grupi tootjate puhul. Näiteks Mahe 2 grupi tootjatest niitis 2004. aastal 15. juuli – 31. juulini 7%, 2007. aastal 30% tootjatest.

Ka *pikaajaliste kultuurrohumaade* puhul võib täheldada mõningast nihet hilisema niitmisaaja poole. Kui 2004. aastal alustati niitmist valdavalt ajavahemikul 15. juuni kuuni 1. juuli, siis 2007.a alustas ajavahemikul 1. juuli kuni 15. juuli sama palju tootjaid kui periood varem. Suurimad muutused on siin toimunud mahetootjate puhul. Siiski ei saa vaid kahe aasta andmete põhjal täie kindlusega väita, et niitmisaeg on teadlikult hilisem, sest tegemist võib olla ka aastate eripäraga ja põhjalikumate järelduste tegemiseks oleks vajalik pikem aegrida.

Niitmiskiisi puhul võib täheldada mõningast suundumust loodussõbralikumate viiside poole. Kõikide tootjate lõikes on võrreldes 2004. aastaga vähem neid, kes kasutavad spiraalselt servast keskele niitmist ja vastavalt on suurenenud keskelt lahku ja servast serva niitmiskiisi kasutamine.

Hinnang erinevate tegevuste keskkonnamõjule

Taimekaitsevahendite kasutamine

Võrreldes 2004. aastaga pole märkimisväärseid muutusi hinnangutes toimunud. Siiski võib teatud määral täheldada, et mõju hinnatakse rohkem negatiivseks, seda nii bioloogilisele mitmekesisusele, veele, mullale kui ka maastikule ja seda kõikide gruppide lõikes.

Mineraalväetiste kasutamine

Hinnangutes mineraalväetiste kasutamise mõjule võib esile tuua, et mõnevõrra on suurenenud tootjate osa, kes leiavad, et mõju on negatiivne bioloogilisele mitmekesisusele ja veele. Mulla ja maastiku osas selgeid muutusi esile ei saa tuua.

Maade kasutusest väljajätmine

Hinnangud maade kasutusest väljajätmise mõjule on kõige enam muutunud bioloogilise mitmekesisuse ja maastiku osas, kus on mõnevõrra suurenenud tootjate osa, kes peavad seda negatiivseks. Grupiti on muutused seejuures veidi suuremad mahetootjate puhul võrreldes KST tootjatega. KST tootjate seas on kõige enam muutunud hinnang mõjus maastikule, mida 2004. aastaga võrreldes peetakse negatiivsemaks.

Looduslike rohumaade niitmise alustamine enne 10. juunit

Võrreldes 2004. aastaga on eelkõige suurenenud nende tootjate osa, kes peavad looduslike rohumaade niitmise alustamist enne 10. juunit bioloogilisele mitmekesisusele negatiivseks, seda kõikide gruppide lõikes. Sama kehtib mõnevõrra vähemal määral ka maastiku kohta.

Rohumaade niitmise alustamine pärast 15. juulit

EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2004-2006 PKT HINDAMINE

Rohumaade pärast 15. juulit niitmise alustamise mõju hinnangutes on võrreldes 2004. aastaga täheldatav nende tootjate osa suurenemine, kes peavad seda positiivseks bioloogilisele mitmekesisusele. See on suurenenud kõikide gruppide lõikes.

Liblikõielisi kultuure sisaldava külvikorra sisseviimine

Võrreldes 2004. aastaga olulisi muutusi hinnangutes toimunud ei ole. Mingil määral on siiski vähenenud nende tootjate osa, kes ei ole osanud sellele küsimusele (eriti nt vee puhul) vastata.

Kasulike putukate leviku soodustamine

Märkimisväärseid erinevusi võrreldes 2004. aastaga ei ole. Kokkuvõtvalt võib öelda, et vähesel määral on vähenenud tootjate osa, kes ei oska küsimusele vastata (eriti KST ja Mahe2 grupis). Samuti mainiti 2007. aastal pisut rohkem erinevaid soodustavaid faktoreid (võrreldes 2004. aastal valdavalt välja toodud agrokemikaalide mittekasutamise/piiramisega) ja oli vähem neid, kes leidsid, et kasulikke putukaid polegi vaja soodustada või et kõige paremini on võimalik neid soodustada neid mitte hävitades.

Mullaviljakuse säilitamine ja suurendamine

Võrreldes 2004. aastaga pole mahetootjate hulgas olulisi muutusi toimunud. Mingil määral võib täheldada muutusi KST tootjate seas, kes 2007. aastal mainivad enam viljavahelduse (külvikorra) ja liblikõieliste kasvatamise kõrval ka muid tegureid (orgaaniline väetis, sobiv agrotehnika jne).

Viljavahelduse/külvikorra rakendamise olulisus

Ka viljavahelduse/külvikorra rakendamise olulisuse juures suuremaid muutusi mahetootjate hulgas ei täheldatud. KST tootjate seas on aga selgelt enam neid, kes märgivad 2007. aastal lisaks mullaviljakuse säilitamise/suurendamise vajadusele ka muid aspekte – umbrohtude, taimehaiguste ja –kahjurite tõrje, mullaelustiku soodustamine jne.

Intervjuud konsulentidega

Konsulendi infoallikad ja -vajadus

Võib öelda, et selgelt kõige olulisemad olid nii 2004. kui ka 2007. aastal konsulentide jaoks infopäevad/koolitused (sh Põllumajandusministeeriumi ja PRIA osalusega). Jätkuvalt olulised on ka internet ja infomaterjalid.

Nii info, koolituste kui ka infomaterjalide olemasolu ja kättesaadavus pole paranenud, pigem on suurenenud nende konsulentide hulk, kes leiavad, et info, koolituse ja infomaterjalide vajadus on kaetud vaid osaliselt. 2004. aastal leidis 12 konsulenti, et infot on olnud piisavalt, seevastu 2007. aastal leidis vaid kaheksa konsulenti, et infot oli piisavalt.

Edaspidise infovajaduse ja -allikate osas suuremaid muutusi toimunud ei ole. Jätkuvalt on esmatähtsad infopäevad/koolitused. Ja sarnaselt 2004. aastaga märgiti eraldi vajadust koolituste järele, kuhu oleksid kaasatud kõik osapooled (konsulendid, PRIA, Põllumajandusministeerium). Samuti soovitakse ka edaspidi infot saada infomaterjalidest ja internetist. Sarnaselt 2004. aastaga sooviti ka nüüd *üldist keskkonnaalast* infot saada koolitustelt ja infopäevadelt, millele

EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2004-2006 PKT HINDAMINE

järgnevad internet ja infomaterjalid. Võrreldes 2004. aastaga on eraldi märgitud Looduskaitsekeskust, mis on ka mõistetav, sest asutus loodi alles 2006. aastal.

Tootjate keskkonnavaline informeeritus

On selge, et kõige olulisemaks peetakse jätkuvalt koolitusi. Võrreldes 2004. aastaga peetakse olulisemaks konsulentide rolli, samuti internetti ja infomaterjale ning vähem märgitakse ajakirjandust.

Samuti leitakse endiselt, et parim viis tootjate keskkonnateadlikkuse suurendamiseks on koolitused/infopäevad. Erinevalt 2004. aastast märgivad mitmed konsulendid eraldi ka individuaalse nõustamise olulisust.

Hinnang põllumajandustootjate praegusele keskkonnateadlikkusele

Võrreldes 2004. aastaga olid 2007. a konsulentide hinnangud tootjate keskkonnateadlikkusele märgatavalt positiivsemad – kui 2004. aastal leidis üheksa konsulenti (69,2%), et keskkonnateadlikkus on madal ja neli konsulenti (30,8%), et see on keskmine, siis 2007. aastal leiab 10 konsulenti (76,9%), et keskkonnateadlikkus on keskmine ja vaid 3 konsulenti (23,1%), et see on madal.

Piirkondlike erinevuste osas on tähelepanekud sarnased 2004. aastaga - leitakse, et teadlikkus on mõnevõrra kõrgem nt pilootprojektis osalenud tootjatel ja mahetootjatel. Torkab silma, et 2007. aastal tõi kolm konsulenti esile suurtootjate mõnevõrra kõrgema teadlikkuse. 2004. aastal seda ei märgitud. Samuti märgitakse 2007. aastal eraldi ära tootjad, kellel on KST kohustus (teadlikkus on kõrgem võrreldes tootjatega, kellel kohustus puudub).

Keskkonnatoetust saanud tootjate keskkonnateadlikkuse muutus

Konsulentidel paluti 2004. aastal hinnata tootjate keskkonnateadlikkust võrreldes 2002. (2001.) aastaga. 2007. aastal paluti konsulentidel võrrelda tootjate keskkonnateadlikkuse muutust 2003. aastaga. Mõlemal korral leiti, et tootjate keskkonnateadlikkus on suurenenud.

Keskkonnasõbraliku põllumajanduse juurutamist takistavad/soodustavad tegurid

Võrreldes 2004. aastaga on konsulentide arvamused teatud määral muutunud. Kui 2004. aastal märgiti kõige sagedamini takistavate teguritena tootjate majanduslikku olukorda ja vähest teadlikkust, siis 2007. aastal seostatakse keskkonnasõbraliku põllumajanduse juurutamist otseselt KST toetusega ja sellest tulenevalt on takistavate aspektidena kõige rohkem esile toodud toetuse nõuete raske arusaadavus ja üldine bürokraatia. Siiski on sarnaselt 2004. aastaga soodustava tegurina jätkuvalt kõige enam märgitud eelkõige keskkonnatoetusi. Ka teadlikkuse ja informeerituse vajalikkus on jätkuvalt olulisel kohal.

KST meetme rakendamise mõju tootjate keskkonnateadlikkusele

KST rakendamise rolli peetakse mõnevõrra olulisemaks kui 2004. aastal. See on ilmselt suurel määral seotud KST koolituse nõudega, mida peetakse tähtsaks.